

Beschrijven van methodisch handelen

Handreiking om te komen tot een overdraagbare interventie

Nienke Foolen
Mariska van der Steege
Marjan de Lange
Februari 2011

Nederlands Jeugdinstituut
Infolijn t (030) 230 65 64
e infojeugd@nji.nl
i www.nji.nl

Voorwoord

Erkende interventies worden uitgevoerd door opgeleide professionals die werken volgens een overdraagbare methodiek. Dat laatste betekent dat de interventie beschikt over een systematische werkwijze die inzichtelijk en overdraagbaar is. Een overdraagbare methodiek betekent in de praktijk vaak dat deze uitgeschreven is zodat bijvoorbeeld nieuwe medewerker er kennis van kunnen nemen. Het Nederlands Jeugdinstituut heeft inmiddels ruim vijf jaar ervaring met het beschrijven en onderbouwen van interventies en met het bieden van ondersteuning aan ontwikkelaars/eigenaren met als doel de interventie voor te leggen aan de Erkenningscommissie Interventies. Daarbij is gebleken dat het beschrijven van methodisch handelen in een methodiekhandleiding voor veel ontwikkelaars/eigenaren van interventies geen sinecure is. Deze handreiking geeft praktische aanwijzingen en is bedoeld voor stafmedewerkers, behandelcoördinatoren, gedragswetenschappers, kwaliteitsfunctionarissen en/of O&O-medewerkers die belast zijn met het beschrijven van het methodisch handelen.

Deze handreiking bestaat naast een inleiding uit twee hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk gaat over de inhoud van een protocol, methodiekhandleiding of draaiboek. Wat komt daar precies in te staan en hoe komt de schrijver tot een indeling? Het tweede hoofdstuk gaat over het proces van het schrijven: hoe dat aan te pakken, wie erbij te betrekken en hoe een plan op te stellen om tot de beschrijving te komen.

Wanneer er in dit document over methodisch handelen wordt gesproken, dan bedoelen we daarmee handelen volgens een interventie, die een bepaalde methodiek behelst. Een methodiekhandleiding, protocol of draaiboek is een document waarin naast de aanpak ook nauw samenhangende onderwerpen als het doel, de doelgroep en het probleem. Voor de leesbaarheid van dit document gebruiken we hoofdzakelijk de term 'methodiekhandleiding'.

De volgende personen bedanken we voor hun bijdrage aan deze handreiking: Emilie van Leeuwen (PI Research), Marian de Graaf, Bert Prinsen, Hans Meij en Machteld Zwikker (Nederlands Jeugdinstituut). In deze handreiking dienen twee interventies als voorbeeld: een cognitieve gedragstherapie gericht op jeugdigen met een angststoornis en een vorm van thuishulp aan multiprobleemgezinnen. Het eerste voorbeeld is ontleend aan de interventie *De dappere kat*, ontwikkeld door de Rijksuniversiteit Groningen. Het tweede voorbeeld is ontleend aan de *Voorwaardelijke Interventie in Gezinnen (VIG)*, ontwikkeld door RadarUitvoering. Beide interventies zijn opgenomen in de Databank Effectieve Jeugdinterventies en we danken de ontwikkelaars voor hun toestemming er gebruik van te mogen maken.

We hopen dat de aanwijzingen in deze handreiking ontwikkelaars/eigenaren van interventies op weg helpen bij het beschrijven van het methodisch handelen. Mocht u opmerkingen of suggesties hebben voor ons ter verbetering van deze handreiking, mailt u deze dan naar n.foolen@nji.nl.

Inhoud

Inhoud	1
Inleiding	4
1. De inhoud van een methodiek.....	7
1.1. Probleem, doelgroep en doelstelling	7
1.2 Opbouw interventie	9
1.3 Inhoud methodiek	13
1.4 Theoretische onderbouwing.....	16
1.5 Organisatorische randvoorwaarden	17
2. Aan de slag.....	18
Tot slot.....	20

Inleiding

De Erkenningscommissie Interventies beoordeelt interventies op basis van documentatie: doorgaans vooral op basis van de methodiekhandleiding. Eén van de criteria die de

Erkenningscommissie hanteert bij haar beoordeling met betrekking tot de methodiekhandleiding is dat de *inhoud* en de *opbouw* van de methodiek van een interventie voldoende beschreven zijn.

De werkwijze van een interventie kan op verschillende manieren beschreven zijn: bijvoorbeeld in een

methodiekhandleiding, een protocol of in een draaiboek. De vorm is minder van belang, de inhoud moet vooral zichtbaar maken wat de hulpverlener doet en zegt in de verschillende contacten met de cliënt. Op die manier is de methodiek immers aantoonbaar *toepasbaar* en *overdraagbaar*.

Erkenningscommissie Interventies is een onafhankelijke commissie samengesteld uit experts uit wetenschap en praktijk. De commissie beoordeelt interventies aan de hand van vastgestelde criteria. Op grond van de beoordeling kan de commissie een interventie erkennen als 'theoretisch goed onderbouwd', 'waarschijnlijk effectief' of 'bewezen effectief'. Erkende interventies worden gepubliceerd in de Databank Effectieve Jeugdinterventies. Zie voor meer informatie www.nji.nl > kennis > dossiers > effectiviteit van jeugdinterventies.

Inhoud en opbouw

Een goede beschrijving van de inhoud en de opbouw van de methodiek zijn van groot belang. Bij de inhoud gaat het om de vraag 'wat doet de hulpverlener en wanneer?'. Met andere woorden, welke technieken/hulpmiddelen zet hij in, welke vragen stelt hij zoal, welke onderwerpen komen in de gesprekken met cliënten aan de orde, hoe ziet dat er concreet uit et cetera? Bij de opbouw gaat het om aspecten als begin/eind of fasering, de volgorde, frequentie, intensiteit, timing, duur et cetera.

Toepasbaar en overdraagbaar

Wanneer de inhoud en opbouw van een methodiek goed omschreven zijn, is een interventie toepasbaar en overdraagbaar. Het geeft voldoende handvatten voor de *toepassing*: zodra een nieuwe hulpverlener de handleiding leest, ziet hij als het ware de uitvoering ervan voor zich. Hierdoor is de methodiek ook *overdraagbaar*: uitvoerend medewerkers kunnen op basis van de handleiding en een training of een andere vorm van ondersteuning de interventie uitvoeren.

Geen sinecure

In de praktijk blijkt het uitschrijven van de aanpak of methodiek van een interventie niet eenvoudig te zijn. De Erkenningscommissie Interventies erkent niet alle interventies die worden ingediend. Regelmatig is de reden daarvoor dat de methodiek onvoldoende concreet beschreven en daardoor niet goed overdraagbaar is. Vaak ontbreekt in de beschrijving van de methodiek dan het concrete handelen van de uitvoerders. De aanpak bestaat bijvoorbeeld uit gesprekken, huisbezoeken en mentorgesprekken. Dit is echter onvoldoende concreet. Het gaat er om wat er tijdens die gesprekken en bezoeken gebeurt. Waar gaan de gesprekken over, welke (gespreks)technieken gebruikt de hulpverlener, welke vragen worden zoal gesteld, welke middelen zet de hulpverlener in, wat doet de hulpverlener tijdens huisbezoeken? In deze handreiking reiken we tips en trucs aan hoe een handleiding, protocol of draaiboek is op te bouwen, hoe het handelen te beschrijven is en hoe de dagelijkse praktijk te 'vangen' is in tekst.

Over interventie en methodiek

De term 'jeugdinterventie', zoals de databank Effectieve Jeugdinterventies die hanteert, is een verzamelnaam voor programma's, projecten, trainingmethoden, behandel- en begeleidingsvormen, sancties etcetera. Het gaat om een aanpak die:

- gericht is op de vermindering, de compensatie of het draaglijk maken van een risico of een probleem in de ontwikkeling van een jeugdige dat een gezonde, evenwichtige uitgroei tot volwassenheid (mogelijk) belemmert;
- bestemd is voor een doelgroep die wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van een of meer van deze risico's of problemen;
- geleid wordt door een theoretisch en praktisch weldoordachte, doelgerichte en systematische werkwijze (een 'methodiek');
- gericht is op de jeugdige zelf, zijn opvoeders en/of zijn opvoedingsomgeving;
- afgebakend is in de tijd, met een nader omschreven tijdsduur en frequentie.

Kort gezegd gaat het om interventies die als doel hebben de psychische, sociale, cognitieve en lichamelijke ontwikkeling van jeugdigen (-9 maanden tot 23 jaar) te bevorderen waar deze (mogelijk) worden bedreigd.

Interventies worden gekenmerkt door een methodiek: een werkwijze volgens een bepaald systeem die daardoor inzichtelijk en overdraagbaar is. Daarmee wordt duidelijk welke acties wanneer ondernomen moeten worden om het doel te bereiken. Vaak staat in die beschrijving wie welke activiteiten uitvoert. Ook bevat het een overzicht van de in te zetten 'middelen': speciaal leesmateriaal, een werkboek voor jongeren, een rollenspel of een gedragsinstructie of specifieke gesprekstechnieken zoals circulair navragen. De methodiekhandleiding bevat een stappenplan dat vertelt in welke volgorde en met welke frequentie, duur en intensiteit de activiteiten plaatsvinden.

Wat levert een goede methodiekhandleiding op?

Het voorgaande impliceert dat het uitschrijven van een methodiek de nodige tijd kost. Waarom loont het al die moeite? Het uitschrijven van een methodiek levert vaak één of meer van de volgende opbrengsten op:

- meer eenheid in de uitvoering, het geeft professionals houvast en daardoor voeren ze de interventie ongeveer op dezelfde manier uit;
- overdraagbaarheid (naar bijvoorbeeld nieuwe medewerkers) en handvatten voor de borging van de interventie;
- een duidelijk verhaal: hulpverleners kunnen precies aangegeven welke problemen ze op welke manier aanpakken. Daarmee weten cliënten beter wat hen te wachten staat en krijgen ze bijvoorbeeld geen overspannen verwachtingen. In de onderzoeksliteratuur wordt dit wel *allegiance* genoemd, een belangrijke werkzame factor van hulp;
- aanscherping van de uitgangspunten en theoretische achtergronden van de interventie, van de problematiek van de doelgroep, een heldere opbouw en fasering van de interventie en aanscherping van de in te zetten middelen en activiteiten;
- hiaten in de methodiek komen tijdens het beschrijven aan het licht: wat is er nog meer nodig?;
- kansen om de methodiek te verbeteren, op te frissen bij iedereen en in de uitvoering de puntjes op de i te zetten.

Doelgroep van de methodiekhandleiding

Een methodiekhandleiding van een interventie is bedoeld voor de medewerkers die de interventie uitvoeren. Zij moeten de methodiek begrijpen en kunnen uitvoeren. Het is dus van belang hen bij het beschrijven te betrekken.

Twee voorbeelden

In deze handleiding worden ter verduidelijking twee voorbeelden gebruikt die in onderstaande kaders worden toegelicht. Het eerste voorbeeld betreft cognitieve gedragstherapie bij jeugdigen met een angststoornis. Het tweede voorbeeld is een vorm van thuishulp aan multiprobleemgezinnen. Cognitieve gedragstherapie bij angst bestaat uit een beperkt aantal bijeenkomsten die gestructureerd en concreet zijn uitgewerkt. Veel interventies zijn echter meer 'op maat' en kunnen er dus per cliënt of gezin anders uitzien. Echter, ook in deze gevallen is het mogelijk om de interventie toepasbaar en overdraagbaar te maken.

Cognitieve gedragstherapie bij angst

Dit betreft een interventie voor kinderen en jongeren tussen de 8 en 18 jaar met een angststoornis. In 12 individuele bijeenkomsten van een uur leren zij hun angsten onder controle te krijgen. Er staan diverse (cognitief gedragstherapeutische) technieken ter beschikking van de therapeut: motiveringstechnieken, positief heretiketteren, exposure et cetera. Afhankelijk van de leeftijd van het kind en het type angststoornis zijn bepaalde technieken belangrijker dan andere.

Thuishulp voor multiprobleemgezinnen

Deze interventie is gericht op gezinnen – met in elk geval één kind onder de 16 - die kampen met meervoudige en hardnekkige problematiek waarmee eerdere hulpverlening onvoldoende resultaat heeft geboekt. De coach is directief, vasthoudend en maakt gebruik van drang en dwang. De methodiek beoogt in maximaal 6 maanden de problemen te ordenen, de basale structuur in het gezin terug te brengen en de weerstand tegen hulpverlening te verkleinen, zodat deze gezinnen weer toegankelijk zijn voor hulp zonder externe dwangmiddelen. Hiertoe is de coach 24 uur per dag, 7 dagen per week beschikbaar. De coach neemt tijdelijk de regie binnen het gezin op zich om de veiligheid van het kind te waarborgen.

1. De inhoud van de methodiekhandleiding

Een goede houvast bij het schrijven van een methodiekhandleiding is het starten met een inhoudsopgave. Door ordening aan te brengen in de hoofdstukken, is het mogelijk om helder te beschrijven uit welke onderdelen de interventie bestaat. Deze ordening in hoofdstukken helpt om te bedenken welke onderdelen in welk hoofdstuk aan de orde gaan komen. Hoewel er geen richtlijnen bestaan voor de perfecte indeling in hoofdstukken is het in ieder geval van belang dat de volgende onderdelen aan de orde komen:

1. Inleiding
2. Probleem, doelgroep en doelstelling;
3. Opbouw van de interventie (sessies, uitleg fasering/aantal bijeenkomsten, duur en intensiteit);
4. Inhoud methodiek (technieken, middelen, activiteiten, ingedeeld naar fase/bijeenkomst);
5. Theoretisch onderbouwing (omvat visie / uitgangspunten / theoretische achtergronden passend bij probleem, doel en methodiek);
6. Randvoorwaarden voor de uitvoering;
7. Literatuur.

Met deze onderdelen komt zowel de *opbouw* als de *inhoud* van de methodiek aan de orde. Zoals eerder gezegd is dit – niet geheel toevallig – één van de criteria op basis waarvan de Erkenningscommissie Interventies beoordeelt. De inleiding omvat een introductie op de interventie en eventueel een korte ontstaansgeschiedenis, in totaal niet meer dan twee pagina's. Onder 'literatuur' worden alleen die bronnen opgenomen waarvan ook daadwerkelijk in de tekst gebruik gemaakt is. In onderstaande paragrafen passeren de overige onderdelen de revue. De inhoud van de methodiek vormt het eigenlijk 'hart' van de methodiekhandleiding, hier komt het daadwerkelijke handelen van de uitvoerders van de methodiek uitgebreid aan de orde. In het navolgende zal regelmatig ook aangegeven worden wat nodig is om onderdelen toepasbaar en overdraagbaar te beschrijven.

1.1. Probleem, doelgroep en doelstelling

Iedere interventie is gericht op een bepaald *probleem*. De werkwijze beoogt dit probleem op te lossen, hanteerbaar te maken, te verminderen of te voorkomen. Het probleem wordt beschreven in termen van aard (wat omhelst het probleem) en ernst en wat er gebeurt als niet wordt ingegrepen. Oftewel: wat zijn de mogelijke gevolgen van het probleem? In de methodiekhandleiding wordt aangegeven wat het belangrijkste probleem (of problemen) is dat wordt aangepakt of voorkomen. In de jeugdzorg kan het bijvoorbeeld gaan om gedragsproblemen van kinderen of jongeren in samenhang met gebrekkige opvoedingsvaardigheden bij de ouders. Bij ontwikkelingsstimulering gaat het bijvoorbeeld om taalachterstanden bij de kinderen. Bij preventieve interventies gaat het om een probleem dat de interventie beoogt te voorkomen, bijvoorbeeld schooluitval van jongeren.

De cliënten waarop de interventie is gericht hebben naast een probleem vaak ook andere kenmerken. Soms hangen die samen met het probleem, soms met de werkwijze van de interventie. Zo zijn interventies vaak gericht op jeugdigen van een bepaalde leeftijd, bij jongere kinderen zijn nu eenmaal andere middelen geëigend dan bij jongeren of gezinnen. Andere voorbeelden van kenmerken zijn: geslacht, etnische achtergrond, gezinsgrootte, taal, sociaal-economische status en factoren die het probleem beïnvloeden en waarop de interventie al dan niet expliciet is gericht (bijvoorbeeld wonen in een achterstandsbuurt).

Interventies richten zich dus altijd op cliënten met een bepaald probleem en daarmee (of met de werkwijze) samenhangende kenmerken, dit noemen we de *doelgroep* van de interventie. Deze doelgroep komt in de methodiekhandleiding als eerste aan de orde. Dit wordt vervolgens vertaald in

indicaties en contra-indicaties, zodat voor de lezer duidelijk is voor welke cliënten de interventie wel en niet toepasbaar is. Indicaties zijn feitelijk inclusie- of selectiecriteria voor de doelgroep: welke cliënten kunnen van de inzet van de interventie profiteren? Deze zijn zo concreet en meetbaar mogelijk geformuleerd. Dus niet: 'er is sprake van licht psychiatrische problematiek', maar: 'de jeugdige laat ernstige gedragsproblemen zien: in het profiel van de CBCL (Child Behaviour CheckList, een instrument om psychosociale problemen van jeugdigen te meten) scoort hij op de schalen 'regel overtredend gedrag' en/of 'agressief gedrag' in het klinische bereik'. Niet voor alle interventies is het mogelijk of zinvol om de problematiek met een meetinstrument vast te stellen. Sommige interventies kunnen bijvoorbeeld breed ingezet worden, voorbeelden van indicaties zijn dan onder meer 'de kinderen zitten in groep 3' of 'de kinderen lopen het risico op onderwijsachterstanden'.

Vaak hebben interventies ook contra-indicaties, criteria op basis waarvan cliënten worden uitgesloten van de interventie. Bijvoorbeeld omdat de werkwijze niet bij hen aansluit of omdat bepaalde problemen met de interventie niet worden aangepakt. Zo kan gedragsproblematiek van jongeren samenhangen met verschillende achterliggende problemen: ruzies en conflicten in het gezin, verslavingsproblematiek of een licht verstandelijke beperking. Met contra-indicaties wordt bijvoorbeeld aangegeven dat de interventie niet geschikt is voor jongeren met verslavingsproblemen, of voor ouders van kinderen die de Nederlandse taal niet machtig zijn..

Thuishulp voor multiprobleemgezinnen

Gezinnen kunnen worden aangemeld door partijen die zich zorgen maken over gezinnen die met zoveel problemen kampen, dat de veiligheid van de kinderen bedreigd wordt. De volgende indicatiecriteria worden gehanteerd:

- Het gezin heeft problemen met de opvoeding van de kinderen en daarnaast op minstens vier van de volgende leefgebieden: de veiligheid van de kinderen, huisvesting, administratie (schulden), overlast, gezondheid, scholing/werk.
- Er is minstens één kind onder de 16 jaar in het gezin waarbij ernstige zorgen over zijn ontwikkeling bestaan.
- Er bestaat de mogelijkheid om dwang en drang toe te passen: één of beide ouder(s) ontvangen een uitkering, er is sprake van een (dreigende) ondertoezichtstelling (OTS), een melding bij het AMK, uithuisplaatsing van een of meerdere kinderen of een dreigende uithuiszetting.
- Het gezin is niet (meer) toegankelijk voor vrijwillige hulpverlening of de aanwezige hulpverlening heeft te weinig effect gesorteerd.
- Eventuele gediagnosticeerde psychiatrische problemen of verslavingsproblemen zijn onder controle of cliënten ondergaan hiervoor een behandeling.

De volgende contra-indicaties worden gehanteerd:

- Wanneer de politie hulpverleners adviseert om niet alleen het gezin binnen te gaan vanwege grote onveiligheid;
- Er loopt een dreigende uithuiszetting van het gezin die niet onderhandelbaar is of het gezin is dakloos.

In aansluiting op de beschrijving van de doelgroep geeft de schrijver weer wat het *doel* of de *doelen* van de interventie zijn. Deze doelen vloeien logisch voort uit de beschrijving en het probleem van die doelgroep. De doelen geven aan welke problematiek moet verminderen, welke vaardigheden worden gestimuleerd of welke factoren (determinanten) die bijdragen aan de problematiek worden weggenomen. Soms zijn de (hoofd)doelen uitgewerkt in subdoelen die bijdragen aan het behalen het hoofddoel. De doelen zijn zo concreet en meetbaar mogelijk geformuleerd en geven de eindsituatie

weer. Hoe zien de situatie van de cliënt eruit na de inzet van de interventie? Daarnaast zijn de doelen realistisch en passen ze bij de duur van de interventie.

Thuishulp voor multiprobleemgezinnen

De hoofddoelen van VIG zijn:

- a) de ouders zijn in staat een veilige leefomgeving te bieden voor hun kinderen in en om het huis, en
- b) het gezin is (weer) toegankelijk voor hulp zonder externe dwangmiddelen.

Deze hoofddoelen zijn verder uitgewerkt in de volgende subdoelen:

- De ouders hanteren een duidelijke dagelijkse routine, bieden structuur en houden toezicht op de kinderen;
- De gedragsproblemen van de kinderen zijn verminderd;
- De ouders kunnen rondkomen van het inkomen waarover zij beschikken;
- De kinderen gaan naar school en hebben een zinvolle vrijetijdsbesteding;
- De ouders worden bij de opvoeding van de kinderen ondersteund door familie, burens of andere bekenden uit het netwerk;
- De gezinsleden veroorzaken geen overlast meer.

1.2 Opbouw interventie

Omdat interventies doorgaans uit contactmomenten bestaan (bijeenkomsten, groepsessies, huisbezoeken, bespreking thema's et cetera), is het van belang deze goed te beschrijven: dit is immers de kern van de interventie. Een algemeen werkzame factor voor interventies is dat zij een heldere structuur en opbouw kennen.

Sommige interventies hebben een vaststaande opbouw, bijvoorbeeld in een beperkt aantal sessies/bijeenkomsten. Denk hierbij aan een groepstraining of het voorbeeld van cognitieve gedragstherapie bij jeugdigen. In deze gevallen is het van belang alle sessies uitvoerig uit te schrijven: wat wordt er gedaan en op welke manier? In het eerder genoemde aanbod voor angstige jeugdigen bijvoorbeeld, staat de inhoud per sessie min of meer vast. Hier is het van belang de afzonderlijke sessies duidelijk uit te schrijven. Bij de opbouw van de interventie moeten in elk geval de volgende punten beschreven zijn:

- de duur van de gehele interventie en de duur van de afzonderlijke contactmomenten;
- de frequentie en locatie van de contacten;
- de doelen van de afzonderlijke contactmomenten (sessies /bijeenkomsten/fasen).

Andere interventies zijn meer opgedeeld in fasen met een bepaalde frequentie van contacten. Ook dan valt per week of twee weken uit te schrijven welke activiteiten de hulpverlener tijdens die contactmomenten achtereenvolgens uitvoert. Globaal kent elke methodiek een start-, midden- en eindfase. Bij langdurig aanbod is met name de middenfase vaak opgesplitst in subfasen. Daarnaast komt het voor dat voorafgaand aan de daadwerkelijke start van de hulp, een aanmeldingsfase of instroomprocedure is omschreven. In een hoofdstuk over de fasering wordt achtereenvolgens besproken:

- welke fasering is te onderscheiden binnen de methodiek;
- de duur van de gehele interventie en van de afzonderlijke fasen, de frequentie en locatie van de contacten en de doelen van de afzonderlijke fasen;
- wat er in de contacten met de cliënt gebeurt, wat de hulpverlener doet en welke middelen hij inzet;

- hoe de overgang van de ene naar de volgende fase verloopt. Vindt de overgang plaats na een standaard aantal weken/maanden of is dat afhankelijk van het bereikte resultaat? Is er een vast evaluatiemoment? Hoe wordt bepaald dat de volgende fase kan starten?
- hoe over de overgang wordt gecommuniceerd met bijvoorbeeld ouders en jeugdigen.

De schrijver besluit een hoofdstuk over de fasering bij voorkeur met een schematisch overzicht, bedoeld als hulpmiddel voor de uitvoerend hulpverlener.

Thuishulp aan multiprobleem-gezinnen	Fase 1: Onderzoeksfase	Fase 2: Overnamefase	Fase 3: Leerfase	Fase 4: Afsluiting
Duur	2 weken	8 weken	12 weken	2 weken
Intensiteit	Dagelijks, 7 x 24 uur beschikbaar	Vrijwel dagelijks, 7 x 24 uur beschikbaar	Één a twee keer per week, 7 x 24 uur beschikbaar	Wekelijks of minder, bereikbaar tijdens kantooruren
Doelen	<p>Het analyseren van de problemen van het gezin op verschillende leefgebieden.</p> <p>Veiligheid kinderen in gezin bewerkstellingen.</p> <p>Opstellen plan van aanpak</p>	<p>De ergste chaos is verholpen (vuilniszakken weg, ongedierte bestreden, huisraad aangeschaft).</p> <p>Er is dagelijkse routine en structuur in het gezin aangebracht.</p> <p>Er zijn regels en afspraken met de gezinsleden opgesteld.</p> <p>De coach heeft contact met relevante personen uit het netwerk van het gezin en instanties.</p>	<p>De problemen rond de huisvesting zijn opgelost, het gezin is aangemeld voor schuldhulpverlening.</p> <p>De ouders hanteren de dagelijkse routine, houden toezicht op de kinderen en hanteren basale opvoedingsvaardigheden.</p> <p>De kinderen gaan naar school en hebben een vrijetijdsbesteding.</p> <p>De inzet van vervolghulpverlening is opgestart.</p>	<p>Afbouwen van de hulpverlening.</p> <p>Het gezin wordt overgedragen aan de vervolghulpverlener</p>
Globale werkwijze	In kaart brengen en ordenen problemen in gezin (met behulp van checklist, bijvoorbeeld woning bekijken en financiële stukken verzamelen).	<p>Regie nemen (overnemen en samendoen).</p> <p>Start werken aan doelen en praktische hulp bieden, zoals: 's ochtends ondersteunen met opstaan,</p>	Onder begeleiding van de coach neemt het gezin steeds meer taken en verantwoordelijkheden terug (van samen doen naar zelf doen).	De gezinsleden maken kennis met de vervolghulpverlener, er vindt een warme overdracht plaats. De coach neemt afscheid van de gezinsleden.

	<p>Eerste praktische hulp, bijvoorbeeld: reparaties uitvoeren, huisraad aanschaffen, school kinderen zoeken.</p> <p>Opstellen plan van aanpak, ondertekening door gezin en verwijzer.</p>	<p>ontbijten, kinderen naar school brengen, in kaart brengen schulden, schuldhulpverlening regelen, ander huis regelen.</p> <p>Contacten leggen netwerk en instanties gezin.</p> <p>Drang uitoefenen: dit gaan we doen, ruilen van acties ('als jij dit doet voor mij, doe ik dat voor jou').</p> <p>Afspraken met gezinsleden en daar controle op uitoefenen (onverwacht langs gaan, wijkagent laten bellen als hij overlast signaleert door de kinderen).</p> <p>Coach staat model, laat zien hoe 'normale' sociale omgang met burens en instanties eruit ziet.</p>	<p>De coach leert ouders basale opvoedingsvaardigheden: belonen, straffen, grenzen stellen, regels hanteren en toezicht houden. Hij doet voor, laat de ouders nadoen en geeft feedback.</p> <p>Ouders nemen steeds vaker zelf contact op met instanties (bijvoorbeeld de woningbouw). In eerste instantie zit coach er nog naast, later laat hij gezinsleden navertellen hoe het ging.</p> <p>Ouders hanteren op eigen kracht de aangebrachte structuur een routine.</p>	
--	---	---	--	--

1.3 Inhoud methodiek

Nadat globaal de opbouw van de interventie is beschreven, wordt elke sessie, bijeenkomst, week of fase afzonderlijk beschreven. Onderdelen die hierbij aan de orde komen zijn:

- de doelen;
- de aanpak in termen van houding / attitude, middelen, activiteiten of technieken;

In elke sessie of fase staan bepaalde *doelen* centraal. Het gaat daarbij meestal om doelen op het niveau van het kind, maar ook doelen op het niveau van bijvoorbeeld de ouders, de opvoedingsomgeving of de leidsters van een peuterspeelzaal zijn mogelijk. Deze doelen geven richting aan het soort *informatie* dat verzameld wordt en de in te zetten middelen. Wanneer de hulpverlener bijvoorbeeld in een bepaalde fase met ouders en jeugdigen werkt aan netwerkversterking ligt het voor de hand om aan het begin van deze fase een netwerkanalyse te maken.

Doelen in de eindfase zijn vaak gericht op het weer zelfstandig verder kunnen van ouders en jeugdigen. Dit heeft invloed op de houding of attitude van de hulpverlener. Bij *houding of attitude* gaat het erom hoe de hulpverlener zich opstelt. Is deze erg sturend of geeft de hulpverlener juist de regie wat meer aan de jeugdige kind of de ouders door zich afwachtend op te stellen? In het voorbeeld van de thuishulp voor multiproblemgerezen is de attitude van de hulpverlener sterk directief of sturend: zo gaan we het doen. Wanneer er bijvoorbeeld vraaggericht wordt gewerkt stelt een hulpverlener zich meer afwachtend op, zodat er meer ruimte is voor input van de cliënt.

Bij een gefaseerde interventie kan de aanpak in de beginfase bijvoorbeeld meer sturend en instruerend zijn, terwijl de aanpak in de eindfase meer coachend kan zijn. Afhankelijk van de specifieke methodiek wordt per fase aangegeven wat kenmerkend is voor de aanpak in verschillende fasen.

Bij activiteiten/middelen/technieken gaat het om hetgeen dat wordt gedaan om het doel te bereiken. Voorbeelden hiervan zijn het inzetten van een stemmingsdagboek, motiverende gespreksvoering en modeling van gewenst gedrag. Alle drie de termen (activiteiten, middelen, technieken) worden door elkaar gebruikt en verwijzen naar hetgeen wordt ingezet om het doel te bereiken. De middelen, activiteiten of technieken worden op het niveau van handelen beschreven. Dat betekent dat de beschrijving duidelijk maakt wat de hulpverlener *doet*. Om dit helder op papier te krijgen werkt het goed de activiteit op te delen in stappen: welke handelingen doorloopt de hulpverlener achtereenvolgens? Stappen bevatten een bespreek-, denk- of doe-actie, beginnen met een werkwoord en geven aan wat de hulpverlener of de cliënt moet doen. Voorzie deze, waar mogelijk, van voorbeelden, te stellen vragen of van een concrete introductie, bijvoorbeeld: 'Achmed, je wilt het hebben over hoe je de ruzie met Milano kunt oplossen. Laten we samen gaan kijken hoe je dat op een handige manier zou kunnen doen.' Beschrijf de middelen, activiteiten of technieken per sessie, bijeenkomst of fase zo concreet dat een (nieuwe) hulpverlener voor zich ziet wat hij moet doen. Soms heeft de schrijver van de methodiekhandleiding weinig zicht op de precieze technieken of middelen die de hulpverleners uitvoeren. Dan is een mogelijkheid de stappen uit te spelen en samen te beschrijven. Ook kan gebruik gemaakt worden van video-opnames van de contacten met cliënten.

Bij het beschrijven van de middelen is het van belang keuzes te maken. Hulpverleners handelen iedere minuut dat ze contact hebben met cliënten. Niet al die minuten zijn uit te schrijven. Kijk goed welke elementen cruciaal zijn en aansluiten bij de theoretische achtergronden. Sommige elementen behoeven niet altijd een uitgebreide uitwerking. Zo kan de schrijver sommige dingen als bekend veronderstellen bij hulpverleners, bijvoorbeeld het onderscheid tussen gesloten en open vragen. Van belang is wel duidelijk te maken waarom een bepaald middel in een bepaalde fase wordt ingezet.

Cognitieve gedragstherapie bij angst

Sessie 1, eerste 30 minuten

Doelen van de sessie: Kennismaking tussen kind en hulpverlener, vertrouwensband opbouwen, niet-helpende gedachten opsporen (...)

Band opbouwen (5 minuten)

Praat gezamenlijk over makkelijk onderwerpen, hierdoor gaat het kind zich op z'n gemak voelen ('kon je het makkelijk vinden?', 'heb je vrij van school gekregen?').

Kennismaking (10 minuten)

Gebruik de kennismakingsspelletjes (zie werkboek) of voer een kennismakingsgesprekje. Vertel als therapeut ook dingen over jezelf. (...)

Voorbeeld kennismakingsspelletje: Quizkaarten met vragen die het kind en de therapeut aan elkaar stellen. Het gaat om onder meer de volgende vragen:

- 'Wat doe je graag in het weekend?'
- 'Wanneer ben je jarig?'
- 'Wat is je lievelingseten?'

Angst uitvragen (10-15 minuten)

Probeer in een vraaggesprek in kaart te brengen in welke situaties het kind angsten ervaart. Gebruik hiervoor ook de gegevens uit de intake. Het gaat hier om de exacte stimuli die de angsten uitlokt, omdat het kind hiermee moet leren omgaan. (...)

Rollenspel (10 minuten)

De therapeut noemt een aantal concrete en niet-stressvolle gebeurtenissen ('je potlood valt op de grond'). Om en om bedenken de therapeut en het kind zo'n gebeurtenis. De een beeld het uit, en de ander bedenkt wat de gedachte erbij is ('niets aan de hand!'). De ander bedankt wat er OOK bij gedacht kan worden ('O nee! Nu valt het potlood en kijkt iedereen naar me, ze vinden me allemaal stom').

Vervolgens worden er licht stressvolle situaties besproken, en helpende gedachten geformuleerd ('de vorige keer ging het ook goed', 'het ergste wat kan gebeuren is ... en die kans is erg klein'. (...)

Bij deze middelen, activiteiten of technieken horen vaak materialen: formulieren, hand-outs of formats. Deze kunnen onderdeel zijn van de handleiding, bijvoorbeeld in de vorm van bijlagen. Soms werkt het beter deze materialen op te nemen in een draaiboek of in een werkboek voor cliënten.

Thuishulp voor multiprobleemgezinnen

Weken 11 t/m 22: leerfase

- Hulp bij opstellen en handhaven van regels (voordoen – samen doen – zelf laten uitvoeren en controleren);
- Hulp bij het opstellen van straf en beloningsmogelijkheden en handhaving hiervan (door voordoen en/of samen doen als ouders terugvallen);
- Hulp bij het verdelen van aandacht, het positief te benaderen en stimuleren van kinderen (door voordoen en/of samen doen als ouders terugvallen);
-

Voorbeeld

Alleenstaande moeder met 3 jonge kinderen van drie verschillende vaders. Het opvoeden van 3 kinderen valt haar zwaar. Vaders zijn buiten beeld. Met name aan de jongste zoon van 3, heeft moeder haar handen vol, omdat het een ondernemend jongetje is met veel energie en veel aandacht vraagt. Het jongentje van 5 heeft een eigen wil en pest regelmatig kinderen in de klas. Hij wordt tussen de middag door moeder opgehaald maar klaagt dat hij moet lopen. Hij wil gedragen worden of in de kinderwagen van zijn broertje. De oudste dochter van 12 heeft alleen maar interesse in jongens. Moeder geeft aan dat ze met haar vriendinnetjes over jongens, verkering en seks praat. Moeder weet hier geen raad mee. Ze is al vroeg rijp, heeft vrouwelijke rondingen en komt te laat thuis. Moeder weet niet waar ze uithangt. Wanneer moeder hier wat van zegt, wordt zij uitgescholden. Het loopt in dit soort situaties meestal uit op over en weer geschreeuw waar de kleine kinderen getuigen van zijn. Moeder vindt het moeilijk om de aandacht te verdelen over de 3 kinderen en ze te bieden wat ze nodig hebben. Moeder voelt zich moe en het komt regelmatig voor dat zij niet in staat is om te koken voor de kinderen en hen te verzorgen. Dan haalt moeder een grote zak patat op de hoek van de straat of eten de kinderen een zak chips. Behalve de oudste dochter, die belang hecht aan haar uiterlijk, zien de kinderen er onverzorgd uit. De school geeft aan dat het kind van 5 regelmatig onfris ruikt, te krappe schoenen draagt, kleding draagt die niet seizoensgebonden is. De jonge kinderen worden een keer per week gewassen. Moeder stelt geen grenzen, er zijn geen regels in huis waardoor iedereen kan doen en laten wat hij wil.

(...)

Weken	Leerfase	Opvoeding
	Deelgebied	
Week 11-12	Opstellen algemene huisregels	Moeder stelt onder begeleiding van de coach een aantal algemeen geldende regels op (niet schreeuwen, elkaar uit laten praten, wachten op je beurt). Moeder communiceert dit met alle gezinsleden. Coach is hierbij aanwezig.
	Onderzoeken straf en beloningsmogelijkheden	Moeder bedenkt samen met de coach straf en beloningsmogelijkheden (zowel materieel als immaterieel) wanneer de kinderen zich (niet) aan de regels houden. Bijvoorbeeld; Jongste kind: Straf; 3 min. op de trap zitten. Beloning; knuffel, kus, high five, stikker op hand of voorhoofd plakken. Kind mag er zelf een uitzoeken. Cadeautje uitzoeken t.w.v. 1 euro als ze samen boodschappen gaan doen. (...)
	(...)	

Week 13-14	Voordoen positief benaderen	Coach benadert de kinderen op een positieve manier en vertelt moeder dat zij moet opletten. Coach complimenteert zodra de mogelijkheden zich voordoen. <i>Dat heb je mooi gekleurd, netjes binnen de lijnen.</i> <i>Ik heb gezien dat jij erg goed bent in...</i> <i>Goed gedaan!</i>
	Uitvoeren door moeder zelf	Coach vertelt moeder dat het nu haar beurt is. Gedurende de komende weken zal de coach daar waar moeder vergeet te anticiperen op de situaties die zich lenen voor straffen of belonen, dit benoemen naar moeder en waar nodig weer voordoen.
	(...)	(...)
(...)		
Week 19-20	Vinger aan de pols	In deze periode observeert de coach of moeder invulling kan geven aan haar ouderschap aan de hand van de instructies die gegeven zijn.
(...)		

1.4 Theoretische onderbouwing

Aan elke methodiek liggen bepaalde theorieën en denkbeelden ten grondslag. Deze geven uitdrukking aan een bepaald mensbeeld en/of bepaalde denkbeelden over de wijze waarop het gedrag van kinderen, jeugdigen en gezinnen beïnvloed kan worden. Deze uitgangspunten worden beïnvloed door maatschappelijke of politieke denkbeelden en door pedagogische en psychologische theorieën en wetenschappelijke kennis. Kennis over werkzame ingrediënten voor bepaalde doelgroepen in de jeugdzorg maakt deel uit van de theoretische uitgangspunten van een methodiek. Deze worden vertaald in uitgangspunten voor het werken met de doelgroep en geven richting aan de keuze van kaders, modellen of middelen die gehanteerd worden en daarmee aan het concrete handelen van uitvoerend medewerkers.

Wanneer bijvoorbeeld twee belangrijke uitgangspunten zijn dat 'jeugdigen meer leren van horen wat zij goed doen dan wat zij niet goed doen', zal bij de keuze voor theoretische kaders waarschijnlijk aangesloten worden bij leertheoretische kaders. Deze kaders worden vertaald in modellen en methoden, zoals in dit geval competentievergroterend werken. In het concrete handelen betekent dit dat de hulpverlener vaker feedback geeft op adequaat gedrag dan dat hij reageert op inadequaat gedrag.

Het is van belang om bij de theoretische onderbouwing een onderscheid te maken tussen de probleemanalyse en de theoretische achtergronden van het handelen. Bij de probleemanalyse gaat het om hoe het probleem in elkaar zit en welke factoren dit beïnvloeden. Dit is al eerder beschreven om tot de doelen van de interventie te komen.

Bij de theoretische achtergronden van het handelen wil een hulpverlener onderbouwd activiteiten in kunnen zetten op de factoren die het probleem beïnvloeden. In de methodiekhandleiding beschrijft de schrijver deze theoretische achtergrond. Die achtergrond vormt als het ware de grondlegger voor de methodiek en biedt uitvoerend medewerkers houvast in het vormgeven van hun handelen. Als in het genoemde voorbeeld pedagogisch medewerkers in een leefgroep regelovertreding vaker bestraffen dan regelnaleving belonen, kan teruggesproken worden op de achtergronden van de methodiek en kan gekeken worden of het handelen wel strookt met deze visie.

De theoretische kaders en modellen waarop de interventie zich baseert komen in een methodiekhandleiding kort aan de orde. Een dergelijk hoofdstuk beslaat vaak niet meer dan tien pagina's. Hierin moeten aan de ene kant modellen aan de orde komen die het probleemgedrag veroorzaken en in stand houden. Deze kaders en modellen geven antwoord op de vraag WAAR de methodiek zich op richt. Aan de andere kant komen kaders en modellen aan bod die uitleg geven over hoe het gedrag of emoties te beïnvloeden zijn. Hierbij gaat het er om HOE de achterliggende factoren van de problematiek waar de methodiek zich op richt worden beïnvloed. Het is hier van belang een logische koppeling te maken tussen probleem-doelgroep-doel en aanpak. Het hoofdstuk met de theoretische achtergrond bevat dus niet een korte beschrijving van een aantal algemene theorieën (zoals de leertheorie of de systeemtheorie). Er vindt een toespitsing plaats naar de betreffende interventie: hoe passen de middelen bij de theoretische achtergrond, welke doelen worden met de inzet van deze middelen beoogd en waarom lossen de middelen tezamen het betreffende probleem op?

De schrijver stemt de beschrijving van het theoretisch kader af op het opleidingsniveau van de uitvoerend medewerkers van de methodiek. Wanneer gedragswetenschappers de uitvoerders zijn van een methode kan de beschrijving meer modellen en verwijzingen naar wetenschappelijke literatuur bevatten dan wanneer de uitvoering wordt gedaan door medewerkers met een Mbo-opleiding. Ook voor dit onderdeel geldt dat de lezer het theoretisch kader beter zal begrijpen, wanneer dit wordt toegelicht met een voorbeeld.

1.5 Organisatorische randvoorwaarden

In dit laatste onderdeel van de methodiekhandleiding komen kort de benodigde organisatorische randvoorwaarden aan de orde om de methodiek te kunnen uitvoeren. Hierin kunnen de volgende onderwerpen aan de orde komen:

- opleidingsniveau en benodigde scholing van uitvoerend hulpverleners;
- begeleiding uitvoerend hulpverleners en frequentie (werkbegeleiding, supervisie en intervisie);
- overlegstructuur;
- groepsgrootte (bij groepsinterventies);
- bereikbaarheid en beschikbaar medewerkers (telefonisch, diensten);
- kwaliteitsbewaking;
- caseload.

Organisatorische randvoorwaarden zijn van belang voor een goede uitvoering. Wanneer hulpverleners namelijk onvoldoende geschoold zijn om een te zware caseload te hebben komt de goede uitvoering van de interventie in het geding.

Beperk dit hoofdstuk in omvang (maximaal twee pagina's) en hou het bij de onderwerpen die direct invloed hebben op de uitvoering van de methodiek.

2. Aan de slag

Het belangrijkste uitgangspunt bij het schrijven van een methodiekhandleiding is dat de schrijver deze niet alleen schrijft. De schrijver kan de verschillende betrokkenen bij de interventie in het proces betrekken en dit in een aantal stappen uitvoeren. Net zoals bij het schrijven van andere teksten omvat het beschrijven van een methodiek het maken van een tekst die groeit en zich steeds verder ontwikkelt. De stappen om tot een methodiekhandleiding te komen zien er als volgt uit.

Stap 1: Stel een denktank samen

Stap 2: Brainstorm over inhoud hoofdstukken

Stap 3: Verzamel informatie per hoofdstuk

Stap 4: Orden de informatie

Stap 5: Schrijf een eerste versie van hoofdstuk 1

Stap 6: Bespreek het hoofdstuk in de denktank

Stap 7: Herschrijf het hoofdstuk

Stap 8: Herhaal de stappen 3 t/m 7 voor ieder hoofdstuk

Stap 9: Maak de handleiding definitief

Stap 1: Stel een denktank samen

Om vanuit verschillende invalshoeken feedback te krijgen op de concepthoofdstukken is een brede samenstelling van de denktank nodig. Vraag verschillende functionarissen die betrokken zijn bij de interventie: uitvoerend medewerker, gedragswetenschapper/behandelcoördinator, manager en/of een beleidsmedewerker van de organisatie. Hierdoor creëer je draagvlak bij de verschillende betrokkenen van de interventie en binnen de organisatie. Ook kan een externe deskundige op de te behandelen problematiek of het soort interventie een goede toevoeging zijn, bijvoorbeeld een onderzoeker of docent van een hogeschool of universiteit uit de regio. Bedenk van tevoren hoeveel tijd deelname aan de denktank kost. Hoe vaak komt deze bij elkaar, hoeveel bijeenkomsten staan er gepland en op hoeveel leestijd moeten mensen ongeveer rekenen?

Stap 2: Brainstorm over inhoud hoofdstukken

Tijdens de eerste bijeenkomst van de denktank wordt er gebrainstormd over de inhoud per hoofdstuk. Bereidt een globale hoofdstukindeling voor en laat de denktank meedenken over wat er minimaal in ieder hoofdstuk moet staan: welke technieken, middelen, formulieren, en procedures/protocollen? Maak een duidelijk onderscheid tussen de beschrijving van de werkwijze en hulpmiddelen die uitvoerend medewerkers ter beschikking staan (vragenlijsten, invulformulieren doelkaarten etcetera). Deze kunnen onderdeel zijn van de bijlagen of in een apart werkboek of draaiboek worden opgenomen. Trek voor deze brainstorm ruim de tijd uit – 2 tot 3 uur- en maak er een actieve bijeenkomst van (met werkvormen, post-its, flaps etcetera). Een brainstorm aan een lange vergadertafel levert vaak weinig creativiteit op. Maak op basis van de brainstorm een planning voor het schrijven van de methodiekhandleiding met deadlines per hoofdstuk.

Stap 3: Verzamel informatie per hoofdstuk

Op basis van de brainstorm verzamelt de schrijver de beschikbare informatie over de interventie en relevante bronnen. Dit kunnen verschillende typen bronnen zijn:

- de kast van uitvoerend medewerkers waar formulieren, hulpmiddelen en andere materialen liggen die ze gebruiken bij de uitvoering van de interventie;
- behandelplannen waarin voor concrete cases is uitgeschreven welke middelen/activiteiten bij welke doelen zijn ingezet;
- interne beleidstukken die al ooit over de interventie geschreven zijn of over de missie en visie van de hulp die de organisatie biedt;
- literatuur uit boeken en onderzoeksrapporten;

Benut de denktankleden voor tips en ideeën voor relevante bronnen en informatie.

Stap 4: Orden de informatie

De schrijver leest de verzamelde informatie door en ordent deze naar hoofdstuk, wat kan waar gebruikt worden? Bepaal ook wat wel en niet bruikbaar is. Waarschijnlijk beschikt de schrijver op een gegeven moment over zoveel informatie dat daaruit weer een selectie gemaakt moet worden. Bedenk vervolgens per hoofdstuk in welke volgorde de informatie erin komt en maak schematisch een globale indeling. Uit welke paragrafen gaat het hoofdstuk bestaan, welke informatie komt er globaal per paragraaf in en welke bronnen/informatie is daarvoor bruikbaar?

Stap 5: Schrijf het hoofdstuk

Schrijven kost tijd! En het kost nog meer tijd als de schrijver af en toe een uurtje aan de handleiding schrijft. Blok daarom een of twee dagen in de agenda en spreek met jezelf af hoeveel bladzijden in de gereserveerde tijd te schrijven. Een eerste versie van een hoofdstuk is nooit perfect, dat is ook niet erg. Schrijf het concept in een of twee dagen uit en herschrijf het daarna hooguit één keer. De volgende stap is het voorleggen van de conceptversie van het hoofdstuk aan de denktank.

Stap 6: Bespreek het hoofdstuk in de denktank

Zorg dat de denktank voor de bijeenkomst voldoende tijd heeft om het hoofdstuk te lezen. Geef een nauwkeurige instructie voor de gewenste feedback, bijvoorbeeld door ze leesvragen mee te geven of in de tekst de onderdelen van twijfel aan te geven. Als de schrijver de denktankleden vraagt digitaal op de tekst te reageren, is het raadzaam van tevoren te bedenken hoe die feedback aangeleverd moet worden: met ‘wijzigingen bijhouden’ in het document of in een apart document? Als de verschillende leden van de denktank namelijk met ‘wijzigingen bijhouden’ reageren, zorg dan dat die opmerkingen gemakkelijk samen te voegen zijn. Breng tijdens de bespreking van het hoofdstuk met de denktank structuur aan in de bijeenkomst. Vraag wat de leden goed vonden, wat ze minder goed vonden en vooral welke concrete suggesties ze hebben om de tekst te verbeteren. Vraag uitvoerend medewerkers in de denktank expliciet of ze de tekst begrepen (zij zijn immers de doelgroep!) en vraag ze – eventueel voorafgaand aan de bijeenkomst – om concrete voorbeelden die de tekst kunnen verlevendigen.

Stap 7: Herschrijf het hoofdstuk

Bedenk wie het herschrijven van het hoofdstuk voor zijn rekening neemt. Soms verhoogt het de kwaliteit van de tekst als iemand met meer afstand de tekst herschrijft. Weeg de verkregen feedback per opmerking af. Wat wel en wat niet verwerken, en waarom? Voegt de opmerking iets toe, verheldert het de tekst? Is de aanvulling nodig? Weeg ook af hoeveel tijd een aanpassing kost en of het dan de moeite waard is.

Stap 8: Herhaal de stappen 3 t/m 7 voor ieder hoofdstuk

Op de bovenstaande manier zijn alle hoofdstukken van de methodiekhandleiding te beschrijven. In sommige gevallen kunnen twee hoofdstukken wellicht bij elkaar genomen worden. Overweeg verder of de denktank de herschreven versie van het hoofdstuk tegelijkertijd voorgelegd krijgt met een concept van het volgende hoofdstuk. Een andere optie is de denktank aan het einde van het proces alle hoofdstukken in een volledig concept nog een laatste keer voor te leggen.

Stap 9: Maak de handleiding definitief

Nadat alle hoofdstukken af zijn en door de denktank minimaal eenmaal van feedback voorzien zijn maakt de schrijver de handleiding definitief. De hoofdstukken komen nu achter elkaar, worden voorzien van een inleiding (en eventueel een voorwoord), de literatuurlijst en de eventuele bijlagen. Deze complete versie wordt besproken in de laatste bijeenkomst van de denktank. Geef ook voor deze ronde de leden van denktank een duidelijke instructie voor de feedback. Bedenk tot slot hoe de handleiding ‘uit te geven’. Heeft de instelling een eigen huisstijl, de mogelijkheid de handleiding in de vorm van een map of rapport te kopiëren of is het zoeken van een uitgever een mogelijkheid? En wie moeten een exemplaar van de handleiding krijgen?

Tot slot

Interventies en methodiekhandleidingen zijn geen statische eenheden. Ze vereisen periodieke herziening op basis van praktijkervaringen, mogelijke veranderingen in de cliëntenpopulatie en voortschrijdende inzichten in de theoretische achtergronden van de interventie. Van belang is daarom de methodiek periodiek te evalueren en te bepalen welke herzieningen nodig zijn. Richt een systeem om deze periode evaluatie en herziening te borgen.

Het schrijven van een goede methodiekhandleiding is - zoals eerder gezegd - geen sinecure. Maar: het schrijven van een goede methodiekhandleiding loont de moeite: niet alleen voor de ontwikkelaar zelf maar ook voor toekomstig gebruikers en dus uiteindelijk voor de kinderen.